

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра фізичного виховання

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

з дисципліни «ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНА ПІДГОТОВКА»

Для студентів
юридичного факультету

Дніпро – 2016

Конспект лекцій підготувала Хрипко Л.В. – Завідувач кафедри фізичного виховання юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Комісаров О.Г. - завідувач кафедри тактико-спеціальної підготовки Дніпропетровський державний університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;

Любимов В.А. - завідувач кафедри фізичного виховання та спеціальної підготовки Університету митної служби та фінансів.

Конспект лекцій
обговорений та схвалений на
засіданні кафедри фізичного
виховання юридичного
факультету
04 липня 2016 р.,
протокол № 22

Тема № 1

ОСНОВНІ ПРАВИЛА ДІЯЛЬНОСТІ ПРИВАТНИХ ДЕТЕКТИВНИХ АГЕНТСТВ ТА ОХОРОННИХ ВІДОМСТВ

ПЛАН

1. Основи діяльності приватних детективних агентств.
2. Принципи роботи приватних детективних агентств за кордоном.
3. Розвиток правової діяльності приватних детективних агентств в Україні.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Дашков Г. В., Кигас В. Н., Мелик-Дадаева И. А., Тюрина Л. П. - Обеспечение законности в деятельности частных правоохранительных служб за рубежом. — М., 1994.
2. Детектив на замовлення: (Приват. детект. служби у Великобританії) // Іменем закону. — 1992. — № 37 (вересень)
3. Закон Російської Федерації «Про приватну детективну та охоронну діяльність у Російській Федерації»
4. Проект Закону України «Про приватну детективну діяльність» (автор — народний депутат Ю. Кармазін) № 5237 від 05 квітня 2000 р.
5. Проект Закону України «Про приватну детективну діяльність» (автори — народні депутати В. Кафарський, О. Бандурка та В. Мойсик) № 5380 від 7 квітня 2004 р.
6. Проект Закону України «Про приватну детективну діяльність» (автори — народні депутати Ю. Кармазін, В. Онопенко та М. Оніщук) № 5380-1 від 1 липня 2004 р.
7. Проект Закону України «Про приватну детективну діяльність» № 2120 від 25 лютого 2008 р. (автор — народний депутат В. Мойсик);
8. Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність".

ВСТУП

Здійснення особистих немайнових прав фізичної особи, пов'язаних з забезпеченням недоторканості приватної сфери її життя, існує в єдності з дотриманням принципів організації діяльності правоохоронних органів та визначених у законодавстві меж їхнього втручання у приватну сферу життя окремої особи. Таке втручання має бути достатньо обґрунтованим та допустимим лише в умовах виконання їхніх функцій по боротьбі з правопорушеннями та здійсненням правосуддя.

Дослідження закордонного досвіду свідчить, що в іноземних державах щоразу нові вимоги з боку суспільства до забезпечення правопорядку впливають на організацію правоохоронної діяльності. У багатьох країнах дедалі більше орієнтуються не лише на поліцейські органи, а й на широке використання для правоохоронних цілей приватних детективних служб. Світовий досвід переконує, що не всі види правоохоронних функцій у належному обсязі можуть виконувати

державні органи. Внаслідок цього за кордоном значного поширення набули адвокатські контори, приватні розшукові й детективні бюро тощо. Послугами зазначених служб користуються не лише приватні особи, а й державні органи. Діяльність таких організацій вигідна для держави, оскільки вони не беруть з бюджету коштів, а навпаки, поповнюють його, сплачуючи податки (Н-д: США, Франція, Велика Британія та ін.).

Рівень наукових досліджень сфери правового регулювання здійснення детективно-розшукових та приватно-охоронних послуг залишається у вітчизняній юридичній науці недостатньо адекватним потребам суспільної практики. Зазначене є характерним не лише для кримінально-процесуальної галузі, але й площині цивільного права. Лише у працях деяких дослідників порушуються гострі питання щодо способів провадження та повноважень приватних охоронних та детективних структур.

В Україні запропоновано поняття цивільно-правової охорони особистого життя людини, тобто встановленої державою й законодавчо закріпленої системи заходів та способів, що забезпечують людині в рамках суспільного життя реальну можливість розпоряджатися особистими правами і відгороджувати особисте життя від незаконного втручання.

1. Основи діяльності приватних детективних агентств.

Якщо дослідити пропозиції ринку на послуги детективного та охоронного характеру, то це дозволяє нам виділити найтипівіші з них. Так, приватні детективи пропонують наступний перелік заходів у сфері шлюбно-сімейних відносин:

- пошук осіб, на які поширюються аліментні зобов'язання;
- перевірка якості виконання обов'язків гувернантками, домогосподарками, особами, які здійснюють догляд за дітьми; надання допомоги батькам: спостереження за дитиною, встановлення її кола спілкування, аналіз поведінки підлітка з метою запобігання негативним наслідкам (втеча з дому, вчинення правопорушень, алкоголізм та наркоманія);
- перевірка достовірності оголошених особою відомостей щодо власного сімейного стану, встановлення біографічних та інших даних, які характеризують особу;
- перевірка даних, наданих особами, які звернулися до служби знайомств, у тому числі і через інформаційні ресурси в Інтернеті;
- встановлення та підтвердження факту подружньої зради з наданням фото-, аудіо-, відео звітів, виявлення контактів особи, виїзд, за необхідності, за місцем її відпочинку або проведення ним заходів особистого характеру, тощо.

Не менш широким є перелік заходів у сфері цивільно-правових відносин та у сфері «внутрішньої корпоративної безпеки»:

- збір інформації про об'єкт зацікавленості: перевірка паспортних, біографічних даних, збір інформації з різних джерел; зовнішнє спостереження (автомобільне чи інше);
- фото-, відеоспостереження;

- виявлення фактів контр спостереження; перевірка приміщень або (та) автотранспорту на предмет розташування підслуховуючи пристроїв;
- розшук осіб, визнаних судом безвісно зниклими, боржників, шахраїв, осіб, які з інших причин переховуються від зацікавлених суб'єктів;
- розшук майна (у тому числі і з метою забезпечення виконання зобов'язань або з метою забезпечення позову);
- перевірка заявленого алібі або консультації з питань побудови алібі; встановлення інформації про абонента;
- допомога адвокатам (представникам у судочинстві) з метою збору інформації, перевірки даних;
- перевірка інформації щодо ділових партнерів, їх ділової репутації, виявлення можливого промислового шпигунства, вжиття конкурентами заходів недобросовісної конкуренції;
- перевірка кандидатів у разі прийому на роботу, визначення їхнього стилю життя, перевірка зв'язків у державних структурах та конкуруючих фірмах, перевірка попередніх місць роботи, причин звільнення, дострокового розірвання контрактів;
- спостереження за співробітниками з метою запобігання чи виявлення фактів шахрайства, викрадення майна, зловживання посадовим становищем, фактів ухилення від дій в інтересах роботодавця;
- збір інформації щодо певних установ через контрагентів (дилерів, постачальників);
- вивчення та складання аналітичних документів щодо фізичної особи чи установ, підприємств, організацій з офіційних джерел (довідники, альманахи, ЗМІ, Інтернет, інші бази даних відкритого доступу); встановлення платоспроможності, тощо.

В діяльності детективних та охоронних структур реалізується принцип диспозитивності, відповідно до якого громадяни та юридичні особи здійснюють належні їм цивільні права самостійно. Для суб'єктів підприємництва, на відміну від правоохоронних органів, не встановлено обов'язок по захисту прав невизначеного кола осіб. Легальною ознакою цього виду підприємницької діяльності є договірні відносини між її суб'єктом та замовником послуг. Тільки за наявності договору між клієнтом та детективною організацією виникають цивільно-правові зобов'язання з охорони прав конкретного клієнта і тільки в обсязі, що визначений договором.

В цілому, приватна детективна діяльність здійснюється для розшуку.

З розшуковою метою дозволено надавати такі послуги:

- збір відомостей з цивільних справ на договірних засадах з учасниками процесу;
- вивчення ринку, збір інформації для ділових переговорів;
- виявлення неплатоспроможних або ненадійних партнерів;
- встановлення обставин неправомірного використання у підприємницькій діяльності фірмових знаків і найменувань;
- недобросовісної конкуренції, а також розголошення відомостей, які містять комерційну таємницю;

- з'ясування біографічних та інших даних, які характеризують особу (з їх письмової згоди) при укладенні ними трудових та іншого виду контрактів;
- пошук громадян, зниклих безвісти;
- пошук втраченого громадянами, підприємствами, установами, організаціями майна;
- збір відомостей з кримінальних справ на договірній основі з учасниками процесу.

Сферу повноважень приватних детективів та охоронців доповнює також імперативна норма, за якою фізична або юридична особа, яка не має правового статусу приватного детектива, індивідуального приватного детективного підприємства або об'єднання, приватного охоронця або приватного охоронного підприємства, заборонено надавати подібні послуги.

При здійсненні приватної розшукової діяльності дозволено усне опитування громадян та посадових осіб (з їхньої згоди) на ведення довідок, вивчення предметів та документів (з письмової згоди їх володільців), зовнішній огляд будівель, приміщень та інших об'єктів, спостереження та отримання необхідної інформації з метою надання послуг. Дозволено також застосування відео- та аудіозапису, кіно-та фотозйомки, технічних та інших засобів, які не завдають шкоди життю та здоров'ю громадян чи навколишньому середовищу, а також засобів оперативного радіо та телефонного зв'язку.

Із зазначеного переліку видно, що практика вносить свої корективи, постійно доповнюючи різноманітними аспектами проявів детективну діяльність. Їхня компетенція обмежена лише винятково інтересами підприємства, на якому вони створені.

2. Принципи роботи приватних детективних агентств за кордоном.

Розбудова правової держави в Україні, для якої людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека є найвищою соціальною цінністю, ставить на перше місце у сфері правового регулювання суспільних відносин її права та свободи. У той же час, не дивлячись на позитивні процеси у політичному та економічному житті нашої держави, її переході до нових форм економічної діяльності, інтеграції України до європейської спільноти, поширення міжнародного поділу праці, зовнішньоекономічного співробітництва з багатьма країнами світу, на жаль, мають місце й негативні процеси, пов'язані з активізацією та зростанням як національної, так і міжнародної злочинності.

Сьогодні, розглядаючи світовий досвід протидії злочинності та забезпечення правопорядку, ми можемо спостерігати тенденції, пов'язані з все більшою орієнтацією розвинених країнах світу не тільки на традиційні поліцейські органи, але й на приватні правоохоронні організації (бюро, служби, установи). Співробітники даних недержавних правоохоронних організацій постійно розширюють діапазон розшукової та охоронної діяльності, беруть участь у роботі національних та міжнародних конференцій з криміналістичних та інших проблем, пов'язаних з протидією злочинності, досліджують різноманітні аспекти протидії злочинності, об'єднуючись у міжнародні спільноти та організації тощо.

У зв'язку з тим, що розвиток інституту приватної детективної діяльності в Україні на теперішній час, на наш погляд, знаходиться на етапі становлення та, відповідно, потреби його нормативно-правового забезпечення, вважаємо за доцільне у цьому контексті дослідити світовий досвід його функціонування в найбільш розвинених державах світу.

Так, у **Сполучених штатах Америки** (далі – США) приватною детективною діяльністю займаються, по різних даним, від 1 до 2 мільйонів чоловік, що у два рази перевищує штатну чисельність американської поліції. В країні нараховується більш ніж 4 тисячі приватних детективних агентств, та, відповідно статистичним даним, щороку до послуг приватних детективів анонімно звертаються близько 7% жителів країни, що, в свою чергу, більше, ніж у будь-якій іншій країні світу¹. Сумарний річний прибуток таких приватних детективних агентств на 73% більше, ніж сукупний бюджет усіх державних правоохоронних органів. Діяльність приватних детективних агентств у США носить транснаціональний характер та виходить далеко за межі країни.

Наприклад, детективне агентство "Pinkerton Security Investigator Services" має більш 200 відділень та філіалів у США, Канаді, Мексиці та країнах Європи. Чисельність працівників цього агентства складає приблизно 400 тисяч чоловік. Треба зазначити, що в США діяльність приватних детективів чітко відмежовується від діяльності державних правоохоронних органів. При цьому, розслідування тяжких та особливо тяжких злочинів, таких як вбивства, зґвалтування, підпали, кримінальні вибухи, розбійні напади тощо, відноситься виключно до компетенції державної поліції.

Здебільшого, в детективні агентства клієнти звертаються для приватного розслідування економічних та загально кримінальних злочинів, які вчинені співробітниками приватних підприємств, установ, організацій.

Такими злочинами, як правило, є: розкрадання товарів, вантажу, документів; хабарництво; шахрайство; комп'ютерні злочини; крадіжки, які вчинені співробітниками фірми, установи, організації; підроблення кредитних карток, страхових полісів тощо.

Аналіз нормативно-правових актів, що регулюють діяльність приватних детективів у США дозволяє виокремити концептуальні положення правового регулювання такої діяльності, а саме:

- 1)у США не має єдиного федерального закону про приватну детективну діяльність, тому нормативно-правове регулювання такої діяльності здійснюється у кожному штаті окремо;
- 2)у США виділяють три основних види приватних правоохоронних організацій: розшукові бюро; охоронні агентства, служби безпеки в різних промислових та комерційних структурах;
- 3)у США, в переважній більшості штатів (40 з 50), для здійснення детективних функцій необхідна спеціальна ліцензія, яка видається владою даного штату та, за умов наявності такої ліцензії, детектив має право займатися охоронно-пошуковою діяльністю (в залежності від класу ліцензії) тільки на території того штату, де він отримав ліцензію.

Взагалі, у США існує три класи ліцензій, які видаються приватним детективам: - ліцензія класу "А", яка передбачає основною сферою діяльності приватного детектива тільки збір інформації. Детектив, який отримав таку ліцензію, не має прав займатися охоронною діяльністю.

- ліцензія класу "В", яка передбачає основною сферою діяльності приватного детектива здійснення охоронної функції. Детектив, який отримав таку ліцензію, не має прав займатися збором та накопиченням інформації про особу.

- ліцензія класу "С" - комбінована ліцензія, яка надає її власнику право займатися як розшуковою роботою (ліцензія класу "А"), так і виконувати охоронні функції (ліцензія класу "В").

Перед отриманням відповідної ліцензії на право займатися приватною детективною діяльністю, кандидат в детективи повинен здати письмовий іспит та внести відповідний вступний внесок.

У деяких штатах місцевим законодавством передбачені окремі додаткові вимоги, що висуваються до осіб, які мають право займатися приватною детективною діяльністю. Так, наприклад, в штаті Каліфорнія для отримання ліцензії кандидату необхідно мати досвід практичної роботи в галузі розслідувань не менш ніж 6 тисяч годин (тобто, 750 робочих днів), але, щоправда, за наявності юридичної освіти достатньо мати й 2 тисячі годин відповідної роботи. Крім того, в цьому штаті замість одного потрібно здати два іспити зі знання законодавства США та англійської мови.

Також, звернемо увагу на взаємодію приватних детективних агентств з державними правоохоронними органами та відзначимо наступне:

- в процесі розслідування приватний детектив у США не може спиратися на криміналістичні обліки поліції, хоча на практиці, звичайно, використовуючи неформальні особисті зв'язки, що підтверджують й самі американські детективи та поліцейські, це відбувається досить часто;

- в США приватний детектив не має право отримувати інформацію від поліції і не зобов'язаний передавати їй власні відомості, за винятком прямих доказів про вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів;

- в офіційних відносинах між співробітниками приватних детективних агентств і державної поліції панує, як правило, суворо ділова манера поведінки, що, звичайно, не виключає й тісних, а у деяких випадках й дружніх відносин, які, проте, знаходяться за межами суто службового співробітництва;

- досить негативним для інтересів детектива є, наприклад, щоб при розгляді справи в суді адвокат іншої

сторони виявив те, що для збору інформації щодо його клієнта детективом були задіяні офіційні джерела;

- у разі виявлення альянсу (приватний детектив - поліцейський) судді й присяжні, як правило, вкрай негативно відносяться до подібних методів добування інформації, і у підсумку судовий розгляд може бути програний.

У **Великобританії** також широке коло проблем, пов'язаних з правоохоронною діяльністю та розслідуванням злочинів вирішуються за допомогою співробітників приватних детективних агентств (служб, бюро).

Однією з особливостей регулювання відносин у сфері приватної детективної діяльності у Великобританії є відсутність єдиного нормативно-правового акту, що вимагав би офіційної реєстрації особи, яка займається таким видом приватної діяльності.

Починаючи з 90-х років минулого століття уряд країни неодноразово ставив питання перед парламентом про необхідність введення обов'язкової реєстрації приватних детективів з обов'язковою спеціальною перевіркою за обліками поліції. Парламентом були підготовлені ряд законопроектів про обов'язкову реєстрацію кваліфікованих приватних детективів, але прийняття їх так і не відбулося. І лише у 2001 році був прийнятий закон, який ввів обов'язкове ліцензування приватної детективної діяльності, а відповідно, і реєстрацію приватних детективів. Разом із прийняттям цього закону був створений спеціальний орган, який здійснює ліцензування та перевірку приватної детективної діяльності - Орган індустріальної безпеки Великобританії (Security Industry Authority, далі - SIA).

Але, навіть після прийняття цього нормативно-правового акта, повноцінне ліцензування приватної детективної діяльності у Великобританії не здійснюється. Це пов'язане з тим, що й досі відсутній чіткий механізм видачі відповідних ліцензій. У зв'язку з цим, в даний час у Великобританії проводяться консультації з приватними детективами з приводу відпрацювання механізму ліцензування детективної діяльності.

Приватний детектив у Великобританії має достатньо широкий вибір технічних засобів при здійсненні своєї діяльності. Крім цього, для детектива, наприклад, доступна навіть криміналістична лабораторія поліції Лондона. Особи, які пройшли перевірку в державних органах на добропорядність й професійну придатність мають право доступу до центрального національного поліцейського комп'ютера, за допомогою якого, наприклад, щоденно видається до 120 тисяч довідок за запитами про правопорушників, які підозрюються у крадіжках автомобілів, а також про самих власників автомашин.

Крім того, приватний детектив у даний час може легко, не порушуючи закону, отримати відомості відносно підданих країни. Наприклад, є термінали, через які на цілком законних підставах можна отримати доступ що найменш до 100 баз даних, у тому числі й до комп'ютеризованого довідника компанії "Брітіш телеком", а також до повного поіменного списку британських виборців й судових досьє.

Сьогодні у Великобританії існує велика кількість приватних розшукових агентств. Найбільш повний перелік таких бюро (із зазначенням контактної інформації) представлений на офіційному сайті Асоціації британських слідчих (Association of British Investigators). Також звернемо увагу на те, що близько 70% англійських приватних детективів раніше працювали в поліції. Це, в свою чергу, обумовлює той факт, що у Великобританії підтримується дуже тісне інформаційне співробітництво між приватними детективними агентствами та державними правоохоронними органами (поліцією) при розслідуванні злочинів та захисті прав і свобод людини.

У **Німеччині** діяльність детективних агентств регулюється федеральним законом "Про приватні підприємства", тобто детективні агентства зареєстровані як установи, що займаються підприємницькою

діяльністю. У зв'язку з цим, зайняття таким видом діяльності не потребує додаткового ліцензування. Детективні агентства (бюро) виконують усі законоположення і постанови, які стосуються установ подібного роду в Німеччині.

Функції детективних бюро в Німеччині у цілому вписуються у традиційні рамки приватної правоохоронної діяльності. Переважно 85% детективів Німеччини виконують замовлення у сфері торгівлі й промисловості, 15% обслуговують приватний сектор¹⁰.

Ще однією особливістю законодавства Німеччини щодо організації приватної детективної діяльності є те, що для того щоб стати детективом особі не треба мати спеціальної чи юридичної освіти або відповідного досвіду роботи у місцевих правоохоронних органах. Проте, аналіз літературних джерел та офіційних Інтернет-сайтів німецьких детективних бюро дозволяє зробити висновок, що в країні існують центри з підготовки детективів.

Наприклад, при Федеральному союзі німецьких детективів функціонує Центр з навчання детективному бізнесу (Zentralstelle für die Ausbildung im Detektivgewerbe, далі – ZAD). У подібних установах особи проходять підготовку (у формі прямого або дистанційного навчання) в галузі кримінології, права, економіки тощо. Вищезазначена підготовка майбутніх детективів, як правило, проходить у вихідні дні та її термін складає від одного до двох років.

Принципово важливим моментом в діяльності приватних розшукових бюро є необхідність збереження ними конфіденційної інформації про клієнтів. Так, у зв'язку з цим необхідно підкреслити, що в Німеччині охороняються усі дані, що містяться в картотеках приватних розшукових служб, навіть ті, що пов'язані з доходами й боргами громадян тощо.

Взаємодія приватних детективів з державними правоохоронними органами Німеччини здійснюється в наступних основних формах:

- спільне планування і проведення спеціальних операцій;
- обмін оперативною інформацією;
- спільне використання оперативних сил і засобів;
- підготовка кадрів.

У **Франції** спостерігається постійно зростаючий попит на послуги приватних детективів, до яких все частіше звертаються окремі приватні особи, керівники і високопоставлені співробітники комерційних банків, власники страхових компаній, адвокатських контор тощо.

Приватний детектив у Франції – це особа, яка займається розслідуванням і проводить наукові дослідження у порядку приватного обвинувачення за певну винагороду. Законодавство Франції чітко відокремлює професію приватного детектива від професії юриста, діяльності нотаріуса, поліції та інших близьких за сутністю професій. Французьке законодавство, на відміну від англійського та німецького, регламентує приватну розшукову діяльність та приватну охоронну діяльність окремо. Діяльність приватних детективів у Франції регулює закон "Про

організацію професії приватного детектива" ("Organisant la profession de detective prive") від 19 липня 1991 року, з останніми доповненнями та змінами, що набрали чинності у 2006 році. Відповідно до цього закону приватний детектив має право здійснює заходи спрямовані на:

- пошук безвісно відсутніх осіб, пошук викраденого або загубленого майна;
- збір інформації про сімейний стан, поведінку, моральні якості, платоспроможність особи;
- збирання доказів або пошук фактичних даних, які можуть призвести до викриття особи у вчиненні злочину, припинення конфліктів між особами тощо;
- виявлення промислового шпигунства;
- здійснення іншої діяльності, яка не заборонена згідно з чинним законодавством Франції.

Для здійснення детективної діяльності на території Франції особі потрібно одержати спеціальний дозвіл, який надає Міністр внутрішніх справ Франції. Для отримання спеціального дозволу кандидат повинен відповідати наступним вимогам:

- на день видачі дозволу особа повинна досягти 21 року;
- особа повинна бути громадянином Франції або іншої держави, що входить до Європейського Союзу;
- особа повинна пройти обов'язковий курс навчання у встановленому МВС Франції навчальному закладі (на сьогодні - це Паризький університет Пантеону Акса II, L'Universite Pantheon Assas PARIS II);
- протягом останніх п'яти років особа не повинна працювати в поліції, розвідувальних, контррозвідувальних органах або військових формуваннях;
- особа не повинна мати судимості за вчинення кримінального злочину;
- особа не повинна мати адміністративних та інших дисциплінарних покарань (наприклад, позбавлення права на роботу за професією або відмови у довірі в будь-якій формі);
- особа не повинна перебувати під слідством.

Спеціальний дозвіл видається особі на термін від 5 до 10 років. Оформлюється такий дозвіл протягом 6 місяців. При цьому приватний детектив у Франції не має права володіти зброєю.

Взаємодія приватних детективів з державними правоохоронними органами Франції згідно із законодавством здійснюється наступним чином:

- Міністр внутрішніх справ, Міністр юстиції, орган судової влади, в межах їх відповідних повноважень, можуть зажадати від детектива, обслуговуючого певну територію, будь-яку потрібну інформацію для забезпечення національної безпеки, підтримання громадського порядку, попередження та розкриття злочинів (інформація, що цікавить відповідні державні структури повинна бути підготовлена та надана детективом у найкоротший термін);
- якщо в ході виконання своїх службових обов'язків детективу стане відомо про будь-які факти вчиненого злочину або такого, що готується, він повинен негайно поінформувати про це прокурора або суд на відповідній території.

В Іспанії діяльність приватних детективів регулюється законом № 23 від 1992 р. і Королівським декретом № 2364 від 1994 р. (з останніми доповненнями та

змiнами, що набрали чинності у 2009 р). Вiдповiдно до цих нормативно-правових актiв приватна детективна дiяльнiсть вiдмежовується вiд приватної охоронної дiяльнiстi.

Приватний детектив не може займатися дiяльнiстю, яку виконують приватнi охороннi агентства й, вiдповiдно, навпаки.

Для здiйснення приватної детективної дiяльнiстi в Iспанiї особа повинна вiдповiдати таким вимогам:

- досягти 21 року;
- мати громадянство однiєї з держав-членiв Європейського союзу або держав-учасниць Угоди про Європейський економiчну зону;
- не мати судимостi;
- особа ранiше не повинна була усунутою вiд служби в збройних силах або в органах безпеки;
- протягом двох останнiх рокiв, у складi вiдповiдних уповноважених державних органiв, особа не повинна була здiйснювати контроль за дiяльнiстю приватних детективних агентств;
- особа повинна мати необхiднi знання та навички щодо здiйснення функцiй приватного детектива;
- особа повинна мати вiдповiдний диплом, що надає право здiйснення приватної детективної дiяльнiстi.

Дипломи, що надають право здiйснення приватної детективної дiяльнiстi видаються унiверситетами та школами, якi затвердженi Мiнiстерством внутрiшнiх справ Iспанiї. Повний перелiк даних навчальних закладiв розмiщується на офiцiйному сайтi МВС i сайтi Професiональної Асоцiацiї приватних детективiв Iспанiї (Asociacion Profesional de Detectives Privados de Espana, далi – APDPE)¹⁵, а саме такими навчальними закладами є: Унiверситет безпеки та науки в Валенсiї, www.uv.es; Інститут кримiнологiї в Барселонi, www.giga.ub.edu; Інститут кримiнологiї в Мадридi, www.ucm.es; Інститут кримiнологiї в Аліканте, www.ua.es; Інститут аспiрантури и докторантури в Севiльї до Кордобi, www.vtc.us.es; Коледж в Сан-Пабло, www.ceuietp.com; Саламанський унiверситет пiдготовки фахiвцiв безпеки, campus.usal.es¹⁶.

Кожен приватний детектив в Iспанiї має право вiдкрити приватне детективне агентство та, вiдповiдно, вiдкривати фiлiї на територiї усiєї краiни. Порядок вiдкриття агентств та фiлiї регулюється ст.ст. 104-108 Королiвського Декрету № 2364 вiд 1994 р. Вiдповiдно до цього Декрету, МВС Iспанiї ведеться обов'язкова реєстрацiя детективiв, агентств, фiлiї агентств тощо¹⁷.

Особливiстю iспанського законодавчого регулювання приватної детективної дiяльнiстi є те, що детективам забороняється вести справи про службовi злочини. При виявленi фактiв службових злочинiв детектив негайно iнформує про це державнi правоохороннi органи. Також, детективам заборонено використовувати спецiальнi технiчнi прилади, якi можуть порушити конституцiйнi права й свободи людини (право на недоторканнiсть особистого та сiмейного життя, право на таємницю переписки тощо).

У взаємодiї приватних детективiв з державними правоохоронними органами Iспанiї пiд час захисту прав i свобод людини, iнтересiв держави потрiбно

відзначити, що детектив, при надходженні відповідного запиту, зобов'язаний надати повну інформацію про предмет запиту державним правоохоронним органам. Також, детектив зобов'язаний негайно повідомити в державні правоохоронні органи про виявлені ним будь-якого роду факти вчинення посадових злочинів, про такі, що готуються або вчинені тяжкі та особливо тяжкі злочини.

В Італії приватна детективна діяльність регулюється розділом IV (ст.ст.133-141) "Кодифікації законів про суспільну безпеку" від 1931 року ("Testo unico delle leggi di pubblica sicurezza"). Державні органи, юридичні та приватні особи в Італії мають право звертатися з метою здійснення розслідування або отримання будь-якої інформації, що їх цікавить у приватні детективні бюро (служби, агентства). Для здійснення приватної детективної діяльності в Італії потрібно отримати спеціальну ліцензію, яка видається відділом ліцензування поліцейської дільниці за погодженням з місцевим органом державної влади

(Управлінням префектури (області)).

Умовами для отримання відповідної ліцензії є те, що ліцензіат повинен бути повнолітнім громадянином Італії або громадянином однієї з країн Європейського Союзу. Громадяни країн Європейського Союзу отримують ліцензію на таких саме умовах, як і громадяни Італії. Ліцензія не може бути надана для здійснення діяльності, що відноситься до компетенції виключно державних правоохоронних органів або буде порушувати права і свободи людини. Також, для отримання ліцензії детектив повинен вміти читати і писати, не мати судимості за вбивство, мати високі професійні та моральні якості. Детективи при здійсненні своєї діяльності зобов'язані вести облік усіх угод, які ними укладаються з клієнтами. Цей облік повинен бути наданий у випадку, якщо його зажадають посадові особи або агенти державних служб безпеки.

Приватні детективи, які в ході здійснення своєї діяльності виявили ознаки злочину, повинні негайно повідомити про це державні правоохоронні органи.

Обсяг послуг, що надаються приватним детективом (агентством) міститься в спеціальній "таблиці послуг". Детектив не має права надавати послуги, які не зазначені у цій таблиці. Дана таблиця повинна бути схвалена і затверджена префектом (керівником органу державної влади на відповідній адміністративно-територіальній одиниці).

Необхідно додати, що у видачі ліцензії може бути відмовлено з міркувань збереження національної безпеки або громадського порядку. Приватні детективи в Італії для виконання своїх функціональних обов'язків можуть отримати право на носіння вогнепальної зброї в порядку, передбаченому законодавством (цей порядок регламентується Указами Міністра внутрішніх справ Італії № 527 від 1992 р. та № 635 від 1996 р.). Приватні детективи зобов'язані негайно давати відповіді на усі запити, зроблені посадовими особами поліції, державних органів чи агентами національної безпеки. За порушення положень законодавства у сфері регулювання приватної детективної діяльності, особа може понести покарання у вигляді позбавлення волі на строк до двох років або штрафом.

Повний перелік приватних детективних агентств Італії наведений на комерційному сайті: <http://www.agenzie-investigative.com/index.htm>.

Отже, узагальнюючи вищевикладене можна зробити висновок про значну роль діяльності приватних детективів (агентств, бюро) у сфері протидії злочинності, забезпечення безпеки громадян, підприємств і держави в цілому. На прикладі зарубіжних країн ми спостерігаємо як даний інститут, що на сьогодні, на жаль, не знайшов законодавчого врегулювання в Україні, функціонує та продуктивно діє поряд з державними правоохоронними органами інших держав, не породжуючи ані "хаосу", ані будь-яких колізій у державній правоохоронній діяльності. При цьому, ми вважаємо, що національне законодавство України повинно самостійно розвиватися у напрямку врегулювання суспільних відносин, пов'язаних з приватною детективною діяльністю, враховуючи наявний законодавчий та практичний досвід зарубіжних країн. У цьому процесі, вважаємо, слід обов'язково, враховувати характер правової системи нашої держави, особливості українського менталітету, рівень правосвідомості громадян тощо.

3. Розвиток правової діяльності приватних детективних агентств в Україні.

Приватна детективна діяльність в Україні є досі незаконною, хоча є дуже потрібною. Детективна діяльність України не регулюється ні законами, ні підзаконними нормативними актами, і, фактично не існує, хоча вона є і в умовах завантаженості правоохоронних органів.

Існує низка законопроектів (проект Закону України «Про приватну детективну діяльність» (автор — народний депутат Ю. Кармазін) № 5237 від 05 квітня 2000 р., проект Закону України «Про приватну детективну діяльність» (автори — народні депутати В. Кафарський, О. Бандурка та В. Мойсик) № 5380 від 7 квітня 2004 р., проект Закону України «Про приватну детективну діяльність» (автори — народні депутати Ю. Кармазін, В. Онопенко та М. Оніщук) № 5380-1 від 1 липня 2004 р., цей законопроект більшою мірою узгоджується із загальними положеннями та вимогами, проект Закону України «Про приватну детективну діяльність» № 2120 від 25 лютого 2008 р. (автор — народний депутат В. Мойсик)). На жаль, жоден з них на сьогодні не отримав підтримки законотворчого органу, хоча нині фактично такий вид діяльності здійснюють як окремі фізичні, так і юридичні особи.

У будь-якому разі ринок послуг породжує попит, але, на жаль, нормативні засади діяльності детективів, приватних охоронців, служб внутрішньої безпеки відсутні. Є бажаним і довгоочікуваним окремий законодавчий акт, або хоча б норми-принципи у чинних цивільному, трудовому, господарському законодавствах.

В зазначених законопроектах суб'єкти детективної діяльності в межах наданої їм компетенції мають право:

- опитувати громадян і посадових осіб (з їхньої згоди), оглядати (за участю і за згодою власника або його представника) територію, будинки, майно, що належить фізичним і юридичним особам;
- припиняти протиправні дії осіб, що зазіхають на права і законні інтереси фізичних і юридичних осіб, затримувати і негайно доставляти їх в органи внутрішніх справ;

- виявляти причини й умови, що сприяють вчиненню правопорушень, і здійснювати в межах своєї компетенції заходи для їх усунення, проводити профілактичну роботу з особами, схильними до вчинення злочинів, брати участь у правовому вихованні населення;

- застосовувати відео- і аудіозапис, фотозйомку, технічні й інші засоби, що не заподіюють шкоди життю і здоров'ю громадян і навколишньому середовищу, а також засоби оперативного радіо- і телефонного зв'язку.

До основних видів послуг, які суб'єкти приватної детективної діяльності мають право надавати замовникам, згідно законопроектів, може відноситися:

- пошук, збір, фіксація та накопичення відомостей, потрібних для захисту прав і приватних інтересів замовників;

- пошук громадян, що зникли безвісті, встановлення їх місцезнаходження,

- з'ясування причин і обставин зникнення, можливості і умов їх повернення;

- розшук зниклого майна клієнта;

- відтворення для замовника втраченої інформації з питань його приватних інтересів;

- пошук і збір даних про факти, які можуть бути використані як докази в цивільних, кримінальних справах, або справах про адміністративні правопорушення;

- пошук і збір біографічних та інших відомостей про осіб - потенційних або існуючих клієнтів і партнерів замовника послуг;

- захист замовників (суб'єктів господарювання) від підприємницького шпигунства;

- інші послуги.

Але держава, особливо МВС, боїться приватних детективів.

По-перше, вони будуть озброєними, а значить зможуть виконувати і охоронні функції, які зараз чомусь монополізовано ДСО МВС, Титаном тощо. Зброя фактично перетворює їх на збройні формування з функціями правоохоронних органів. Держава у нас вважає, що вогнепальна зброя може бути лише у державних людей.

По-друге, приватні детективи утнуть ніс поліцейським начальникам у розслідування хоча би однієї справи. В результаті начальники МВС та прокурори змушені будуть піти у відставку.

По-третє, детективні агенції можуть бути використані і використовуються проти людей. Але і зараз існують незаконні прослуховування телефонів, відеозйомка тощо.

По-четверте, детективи можуть проводити деякі дії, які є, фактично, оперативно-розшуковою діяльністю (наприклад, збір відомостей про особисте життя осіб), та які можуть проводитися лише у відповідності до Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність".

ВИСНОВОК З ТЕМИ

Яким же має бути місце приватного детектива у майбутній структурі процесуальних відносин? По-перше, це допомагає в отриманні інформації

потерпілим та його представником (зв'язок адвокат - приватний детектив), а також підозрюваним, обвинуваченим, підсудним та його захисником (те саме поєднання процесуального суб'єкта-адвоката та його тактичного помічника у зборі інформації, яка стосується справи — приватного детектива). Можливою є також комбінація цивільний позивач, його представник та приватний детектив.

У всіх цих випадках сфера приватного розшуку визначена процесуальною позицією конкретного учасника. У випадку участі у комбінації на боці потерпілого та цивільного позивача детектив відіграє роль «громадськості», яка надає допомогу обвинуваченню, а у спілці з обвинуваченим — є на боці захисту. Зрозуміло те, що у першому випадку «левова частка» зусиль приватного детектива буде припадати на стадію порушення кримінальної справи (перевірка заяв чи повідомлень про злочин) — як вона визначена кримінально-процесуальним законодавством для офіційних правоохоронних органів. У варіанті участі на боці обвинуваченого — на стадії досудового слідства. Зрозуміло, що приватний детектив у будь-якому разі не є учасником (суб'єктом) кримінального судочинства. Його діяльність звільнена від процесуальної форми, способи фіксації отриманих результатів не дозволяють їх «напрямую» використати як джерела доказів у процесі.

Приватний детектив може бути причетним до діяльності процесуального характеру і через сферу забезпечення виконання обов'язків у площині запобіжних заходів.

У підсумку ми отримуємо, що Вітчизняна правова система лише знаходиться на стадії напрацювання необхідних правових норм. Проте вже сьогодні необхідно законодавчо закріпити певні принципові положення.

- По-перше, це особливі вимоги до змісту сучасних письмових трудових договорів, які можуть включати в себе такі елементи: попередження про можливість проведення неофіційного корпоративного контролю (корпоративне прослуховування телефонних переговорів, моніторинг електронної пошти, огляд робочого місця (зовнішній візуальний та за умов дотримання розроблених процедур — проведення службою безпеки обшуку, виїмки та огляду робочого місця працівника, відмикання систем безпеки, розблокування електронних контрольних пристроїв), попередження про можливість проведення опитування за участю психолога або з використанням засобів інструментальної діагностики емоційної напруги; попередження про вилучення та збереження біометричних зразків для забезпечення функціонування систем контролю доступу.

- По-друге, постала необхідність у розробці типових правил проведення службового розслідування у приватній сфері. Ми пропонуємо використовувати категорію «корпоративного розслідування».

- По-третє, це законодавче закріплення імперативних принципів діяльності у сфері забезпечення корпоративної безпеки та діяльності відповідних служб. До таких, зокрема, ми відносимо: збір інформації про особу без попереднього повідомлення при укладенні трудового договору; матеріальна компенсація при залученні до заходів «корпоративного розслідування»; можливість використовувати допомогу з боку фахівців у галузі права; заборону провадити корпоративне розслідування щодо неповнолітніх; обов'язковість інформування

правоохоронних органів при виявленні ознак вчиненого правопорушення з боку працівників; заборона використання гіпнозу та медичних препаратів для отримання інформації.

Подібний нормативно-правовий акт необхідно розробити та впровадити в Україні. До числа важливих питань, які потребують свого врегулювання, необхідно також віднести: регламентація діяльності охоронних структур за кордонами держави, де вони були створені; організації міжнародних охоронних та детективних агентств; порядок утворення та функціонування картотеки, колекцій та інших баз даних; організації діяльності «підготовчих центрів» та обов'язковість проведення перепідготовки детективів та, особливо, приватних охоронців (у тому числі і через процедури кваліфікаційних іспитів на зразок іспитів адвокатів або нотаріусів).